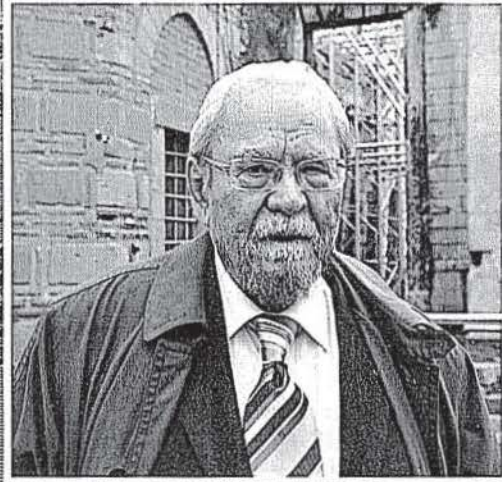
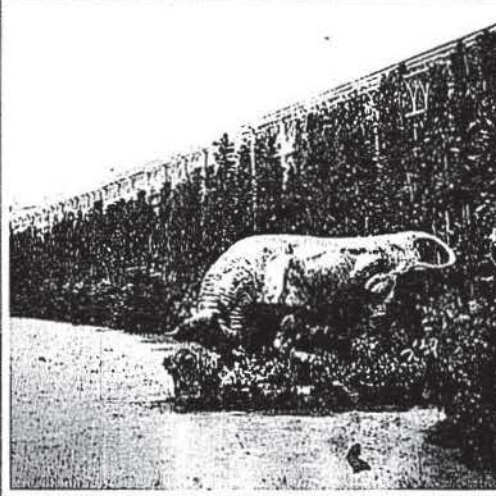
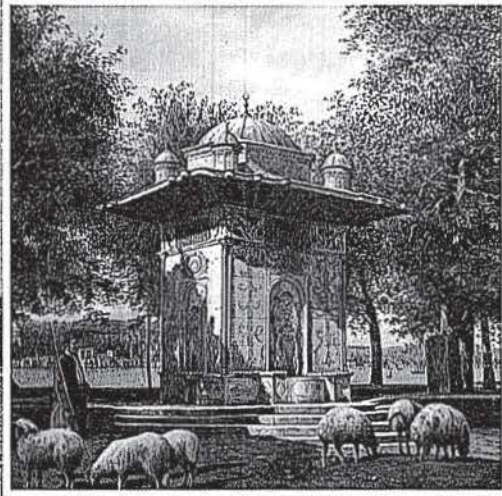

MILLİ SARAYLAR

KÜLTÜR-SANAT-TARİH DERGİSİ SAYI: 7 / 2011

ISSN 1304-9046

Son Dönem Saray Bahçelerini Süsleyen Heykeller

Emine Atalay Seçen*

Dolmabahçe ve Beylerbeyi Sarayı bahçelerini bronz döküm ve mermerden yapılmış olan pek çok heykel ve bronz vazolar süslemektedir. Bu heykeller ve bronz vazolar Pierre Louis Rouillard'ın (1820-1881) imzasını taşımaktadır. Ancak Rouillard o dönemdeki uygulamaların aksine bir tutum sergilemiş, eserlerinde uygulayıcılarının ve çalışma arkadaşlarının da kendisiyle beraber imza atmasına izin vermiştir. Bu şekilde, eserlerinde Pierre Louis Rouillard ile birlikte çalışma arkadaşları ve meslektaşları; Isidore Bonheur (1827-1901), Louis Joseph Doumas (1801-1887), Hippolyte Heizler (1828-1872), Louis Joseph Leboeuf (?- 1870) ve Paul Édouard Delabrière'in (1829-1912) isimleri de yer almıştır. Bronz heykeller ise 1864'te Thiébaud dökümhanesinde yapılmışlardır. En son Rodin ile çalışan bu dökümhane daha sonra 1926 yılında tüm aktivitelerini durdurarak kapanmıştır.

Beylerbeyi Sarayı bahçeleri için, Sultan Abdülaziz döneminde (1861- 1876), Fransadan sipariş edilen, bronz ve mermer heykeller ile bronz vazolar, daha sonraki dönemlerde Yıldız Sarayı ve Dolmabahçe Sarayı bahçelerinde kullanılmıştır. Ancak bugün siparişin tamamı birbirinden farklı sebeplerden dolayı saray bahçelerimizde yer almamaktadır. Bu makalede siparişte yer alan eserler ve özellikleri ile sanatçısının hayatı aktarılmıştır.

Pierre Louis Rouillard (1820-1881)

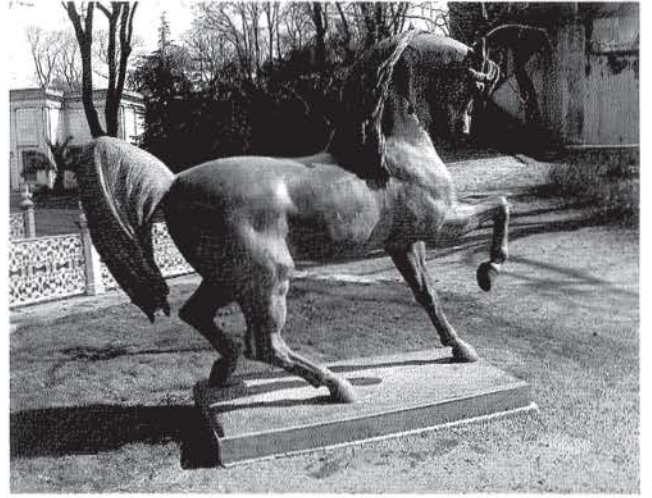
Zanaatçı ve heykeltıraş, dekoratör bir aileden gelen Pierre Louis Rouillard, on iki yaşında, Petit Ecole'e, Ücretsiz Resim Okulu'na, bugünkü Dekoratif Sanatlar Okulu'na girmiştir. Burada tüm ödülleri alarak on yedi yaşında, Güzel Sanatlar Okulu'nda, Cartot Atölyesi'ne başlamıştır. Bu atölyeye başlaması ona ölümüne kadar sergiler açacağı "Salon"un kapılarını açmıştır. Rouillard, kendi neslinden birçok heykeltıraş gibi Doğa Tarihi Müzesi'nde karşılaştırmalı anatomi eğitimi almış ve aldığı eğitim sonucu 1835 yılında ilk çalışmalarını ortaya koymuştur.¹ Sanatçının formasyonunun özgünlüğü ona 19. yüzyıl heykelinde biraz farklı bir yer kazandırmıştır.

Meslektaşlarının aksine, abidevi hayvan heykelleri üzerine uzmanlaşmış olması onun aralarında Duban, Lefuel, Bailly, Davioud, Garnier, Baltard'ın da bulunduğu asrın belli başlı mimarlarıyla çalışmasıyla sonuçlanmıştır. Heykeltıraşlardan oluşan bir ekibi yönetmiş ve modeller sunduğu Louvre şantiyelerinde çalışmış, bu şekilde güney cephe fasadı, manej dekoru, Lefuel Aylusu ve değişik kompozisyonlar onun

* Dr., Peyzaj Y. Mimarı, Milli Saraylar.

1

2

3

eseri olmuştur.² Paris'te Opera, Ticaret Mahkemesi için siparişler almış ve eski Trocadero önünde bulunan ve bugün Orsay Müzesi avlusunda bulunan bronz döküm at (3,55 m) (Resim 1), Esclimnt Şatosu için, I. François yönetiminde Fransa Mareşali olan François la Rochefoucault'ya bir at heykeli gerçekleştirmiştir. 16 Ocak 1820'de Paris'te doğan Rouillard, 1840'tan 2 Haziran 1881'de ölene kadar 'Ecole des Arts Decoratifs'in heykel bölümünde profesör olarak çalışmıştır.³

Aldığı en ünlü sipariş, şüphesiz Osmanlı Sultanı için gerçekleştirdiği 24 hayvandan oluşan bir grup (bronz ve mermerden oluşan) heykel, abidevi bronz vazolar ve Beylerbeyi Sarayı için yapılan frizdir. Siparişin toplamı, 12 adet bronz, 10 adet mermer heykel, 8 adet bronz vazo ve 2 adet mermer frizdir.⁴

Şaha Kalkmış Özgürlük Atı (Cheval piaffant en liberté)

P. Rouillard ve çalışma arkadaşı Louis Doumas de Toulon'un imzasını taşımaktadır. Doumas'ın esere katkısı büyüktür. 1864'te Thiébaud dökümhanesinde üretilmiştir.

Rouillard eserini Val d'Osne'ye tekrarlatmadan önce küçük değişiklikler yapma geleneğine sahip olmuştur. Bu farklılık gravür ile fotoğraf karşılaştırıldığında daha net anlaşılabilir. Gravürde, atın yelesi sırtında toplanmış ve kuyruğu ise daha yukarıdan havalanmaktadır. Beylerbeyi Sarayı, Ahır Köşk'ün önünde bulunan atın sağ ayağı havada ve bir şey karşısında irkilmiştir (Resim 2). Sipariş listesinde bir çift oldukları belirtilmektedir.

Beylerbeyi Sarayı bahçesinde yer alan "Şaha Kalkmış Özgürlük Atı" heykelinin bir diğer eşi ise birçok kez yer değiştirmiştir. Heykel, bugün Sabancı Müzesi bahçesinde yer alan Beyaz Köşk'ün önünde yer almaktadır (Resim 3). 1950 yılında kamulaştırılarak Milli Eğitim Bakanlığı'na devredilen Gazi Ahmed Muhtar Paşa köşkünün içindeki eşyaların satışı için bir müzayede düzenlenmiş

ve “Şaha Kalkmış Özgürlük Atı” heykelini satın almak isteyen Hacı Ömer Sabancı ve Vehbi Koç arasında çekişmeli bir açık arttırma yaşanmıştır.⁵ Hacı Ömer Sabancı tarafından, Gazi Ahmed Muhtar Paşa'nın köşkünden alınan heykel Sabancı köşkünün simgesi olmuştur.⁶

Dövüşen Boğa (Taureau combattant)

P. Rouillard, Isidore Bonheur ile birlikte çalışmıştır. Bonheur'un çalışmadaki emeği oldukça büyüktür. 1864'te Thiébaud dökümhanesinde üretilmiştir.

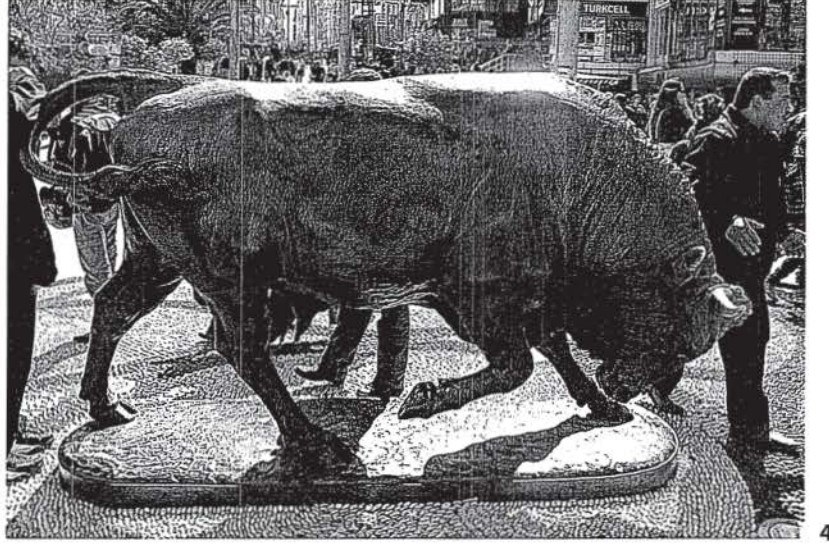
Boğa adeta, 1865 Thiébaud üretimi olan bronz vazolardaki rölyeflerden birindeki “Bulgar boğaların dövüşü (Combat de taureux bulgares)” sahnesini canlandırmaktadır.

Bugün Kadıköy meydanında bulunan bu heykel, bölgenin önemli bir sembolüdür (Resim 4). 1950'den önce Kadıköy, 1951-69 arası Spor Sergi Sarayı, 1969'dan sonra Kadıköy Kaymakamlık Binası önüne ve 1990'dan itibaren ise bugünkü yerine konulan “Dövüşen Boğa” heykeli bugün bulunduğu yerde meraklı kalabalığın aşırı ilgisini çekmektedir.⁷ Şale Kasrı'na ait olan eski fotoğraflardan söz konusu heykelin burada kullanılmış olduğu anlaşılmaktadır. Böylesine önemli bir eserin daha korunaklı bir yerde olması yerine gerekirse daha sonra değineceğimiz Senlis şehri örneğinde olduğu gibi bir kopyasının konulması daha uygun bir yaklaşım olabilir mi?

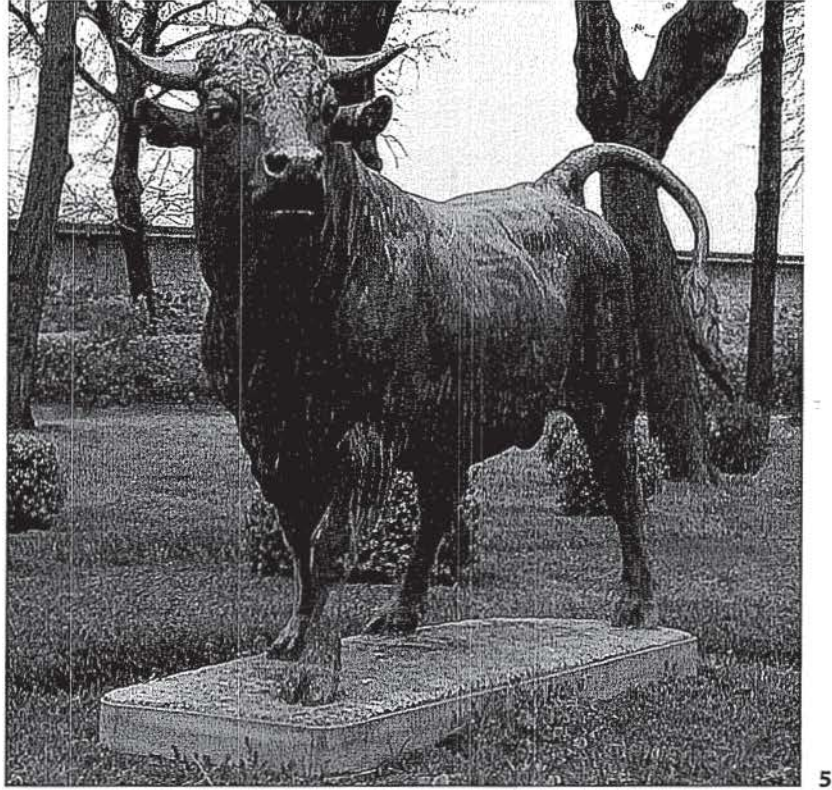
Böğüren Boğa (Taureau beuglant)

P. Rouillard ve Isidore Bonheur'un beraber çalıştıkları bu eserde, Bonheur'un katılım payı büyüktür. 1864'te Thiébaud dökümhanesinde üretilmiştir.

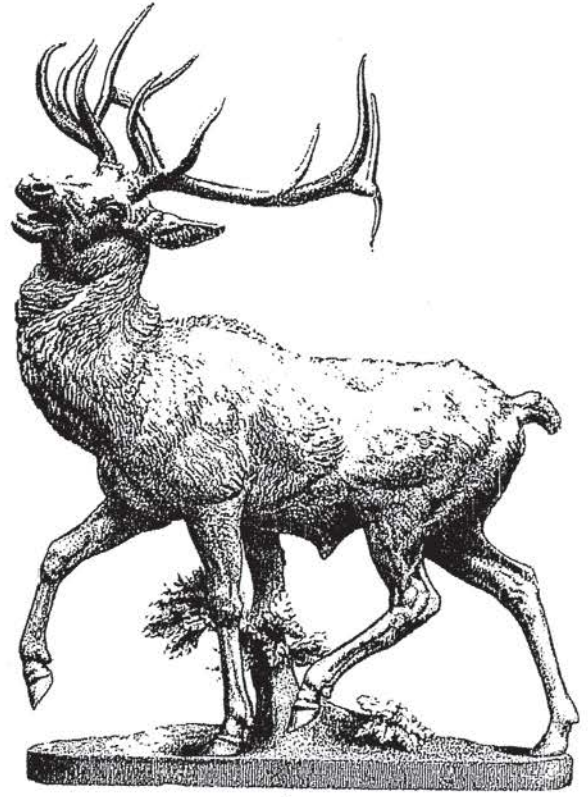
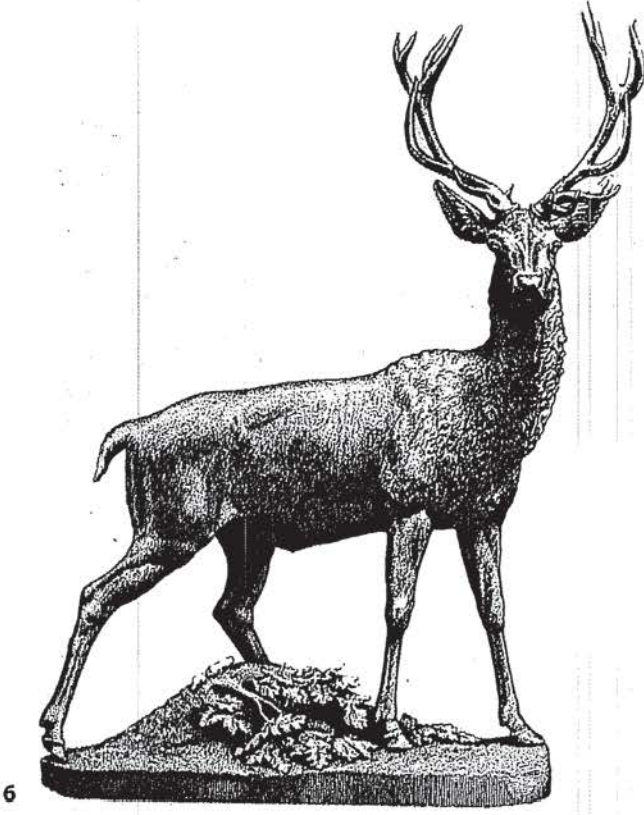
Boğa bir öncekinin aksine oldukça sakin görünmektedir. Beylerbeyi Sarayı büyük havuzunun yakınında yer almaktadır (Resim 5).

4

5

Hamle (Élan)

Pierre Louis Rouillard'ın imzasını taşıyan heykel, 1864 yılında Thiébaud dökümhanesinde üretilmiştir.

Heykel ile ilgili ne bir gravüre ne de bir fotoğrafa rastlanabilmiştir. Ancak yapıldığı tarihlerde "Hamle"yi gören Louis Auvray'ın "Revue Artistique et littéraire (Sanat ve Edebiyat Dergisi)"nin 15 Eylül 1864 tarihinde yayınlanan VII. cildinde yer alan yazısında yaptığı tarif kısaca şöyledir: "...Tehlike karşısında korkan bu hayvan, etobur hayvanlar tarafından saldırıya uğramış olabilir. Duruşu "Hallali" geyiklerine benziyor. Derisinin sıcaklığı ve postu hissedilebiliyor..." Boynuzları son derece karakteristik olan hayvanın gücü ise Auvray tarafından dikkat çekicidir; "...Bütün dikkatimiz hamle üzerinde, bu tip güçlü geyikler Asya ve Rusya'da bulunan bir cinstir..."⁸

Dinleyen Geyik (Cerf écoutant)

1864 yılında Pierre Louis Rouillard, bir grup çalışma arkadaşıyla birlikte Osmanlı Sultanı için önemli bir sipariş gerçekleştirir. Bu siparişin parçalarından biri şöyle tanımlanır: "... büyük bir geyik olan hayvanın gövdesi boyna kadar kademeli olarak yükselir, başı devasa boynuzlar taşır." Heykel başlangıçta Beylerbeyi Sarayı için yapılmıştır.

Thiébaud tarafından dökülen heykel (kabartmalı, bronz) kaidesinin üzerinde "P. Rouillard Dirt- Heizler Sculpt" imzası taşır. Yukarıda bahsedildiği gibi Rouillard, uy-

gulayıcılarının ve çalışma arkadaşlarının da kendisiyle birlikte imza atmasına izin vermektedir. Alt kısmında, bir kütük ve meşe dalı, Rouillard'ın gerçek imzasıdır. Louis Auvray⁹ aşağıdaki tanımlamayı yapmıştır: “M. Heizler’in büyük ve güzel bir geyiği, başını uzatmış dinliyor. Hareketi kesin ve model sert ve sinirli.” Bu tanımlama esere “Dinleyen Geyik” adını kazandırmıştır. On iki yıl kadar sonra, eser ufak tefek değişikliklerle Rouillard imzasıyla, Val d’Osne tarafından yeniden uygulanmıştır. Bu poz Beylerbeyi Sarayı’nda bulunan “Dinleyen Geyik” heykeliyle neredeyse aynıdır. Ancak buradaki geyiğin boynu hafif arkaya daha dönüktür ve kuyruğu arka ayağı üzerine yapışık değildir. Pierre Rouillard, Val d’Osne’a vermeden önce orijinalde değişiklik yapma geleneğine sahiptir. Farklar o kadar küçüktür ki, sanatçı daldırma tekniğiyle çalışmak zorunda kalmıştır.

Biraz daha kısa olan kaide üzerindeki kütük kaybolmuş ve dal daha az görünür hale gelmiştir. Boyun bu kadar büyük bir boynuz için biraz daha zayıf görünüyorsa da, Amerikan versiyonu, Güzel Sanatlar Okulu’nun Heykel Sergisi’ne yerleştirildiğinde büyük başarı sağlamıştır. Avrupa Geyiği sergiye ancak 1877 yılında katılır; No: 4117 ve taşıdığı: “Avrupa Geyiği- bakır karışımı demir döküm” Eserin Val d’Osne Yüksek Dökümcüler Derneği’ne ait olduğu belirtilmiştir.¹⁰

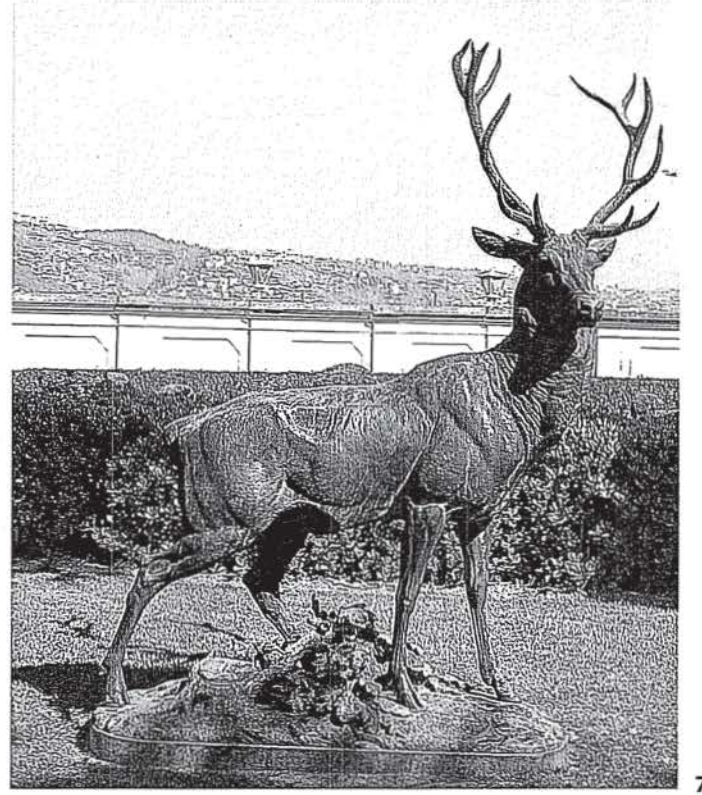
Bu Avrupa Geyiği 1991 yılında, Senlis şehri meydanlarından birini süslemek için kopyalanmış ve bu gururlu hayvana bir gençlik kürü sağlanmıştır. Daha sonra ise eserin Val d’Osne tarafından başka kopyaları da üretilmiştir. Bunlardan en bilineni Gien Şatosu’nun avlusunda, Uluslararası Av Müzesi önünde yer almış ve bir başka örnek de 1991 yılında Rambouillet’ de Faure&Rey’de satışa sunulmuştur.¹¹

Bugün Dinleyen Geyik yani Avrupa Geyiği, ile Amerika Geyiği Beylerbeyi Sarayı’nın Harem bahçesinde yer almaktadır (Resim 6 ve Resim 7).

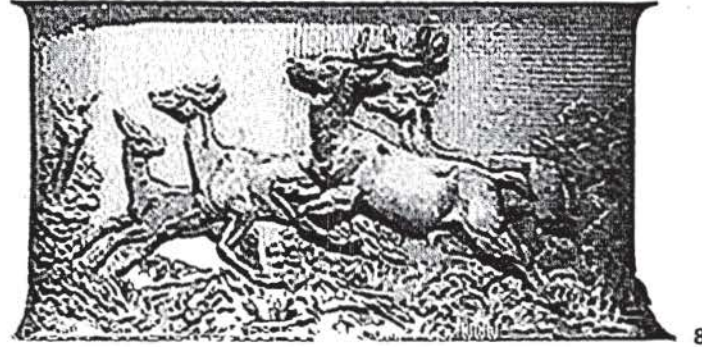
Kaçan Geyik (Cerf en fuite)

Pierre Louis Rouillard’ın bu eserine Delabrière’nin orta düzeydeki katılımı söz konusudur. Yine Louis Auvray, 15 Eylül 1864’te Sanat ve Edebiyat Dergisi’nde yaptığı tanımlamada ‘Kaçan Geyik’ten bahsederken “...Tırıs pozisyonuna geçmiş büyük bir geyik...” der.

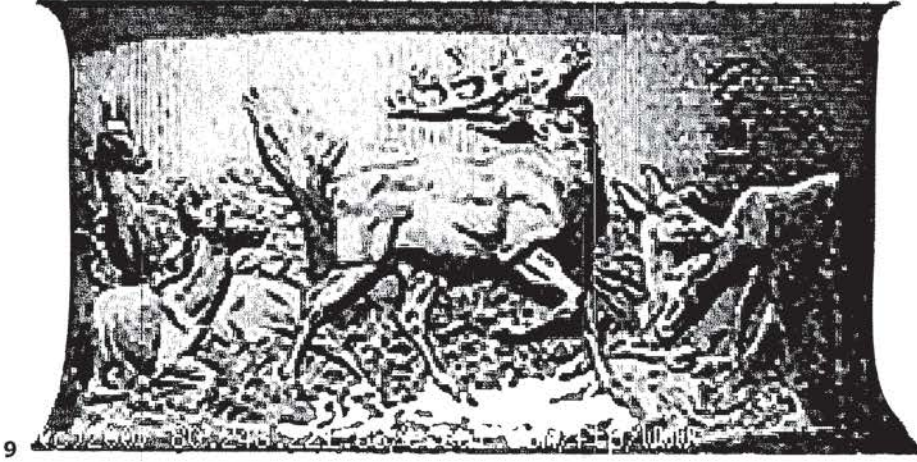
Auvray’ın tanımında bu geyik Val d’Osne kataloglarında Bronz vazolara ait 5 no’lu rölyefteki geyiğe benzemektedir.¹² (Resim 8).

7

8

Umutsuz Durumdaki Geyik (Cerf aux abois Hallali)

1864'te Thiébaud dökümhanesinde üretilen, P. Rouillard'ın bu eserine ait hiçbir fotoğrafa rastlanılmadı. Ancak burada da Louis Auvray'in yine aynı dergideki tanımından şu sonuç çıkarılabilir: Geyik Val d'Osne tarafından da üretilimi gerçekleştirilen Amerikan Geyikleri'ne ve Avrupa Geyikleri'ne benziyor olmalıdır. Ama yine de daha çok Val d'Osne'nin Amerikan Geyiklerine benzediği tahmin edilmektedir¹³ (Resim 9). Umutsuz Durumdaki Geyik ya da Amerikan Geyiği, Beylerbeyi Sarayı Harem bahçesinde bulunmaktadır.

pa Geyikleri'ne benziyor olmalıdır. Ama yine de daha çok Val d'Osne'nin Amerikan Geyiklerine benzediği tahmin edilmektedir¹³ (Resim 9). Umutsuz Durumdaki Geyik ya da Amerikan Geyiği, Beylerbeyi Sarayı Harem bahçesinde bulunmaktadır.

Yavrusunu Emziren Geyik (Biche allaitant son faon)

1864'te Thiébaud dökümhanesinde üretilen, P. Rouillard'ın bu geyiği bugün Beylerbeyi Sarayı Harem bahçesinde bulunmaktadır.

Yavrusunu emziren geyik, bir taraftan da kendisini ve yavrusunu tehlikelerden uzak tutabilmek için etrafını gözetler gibidir. Yüzünde ise bir anne geyiğin şefkatli ifadesi belirgindir (Resim 10).

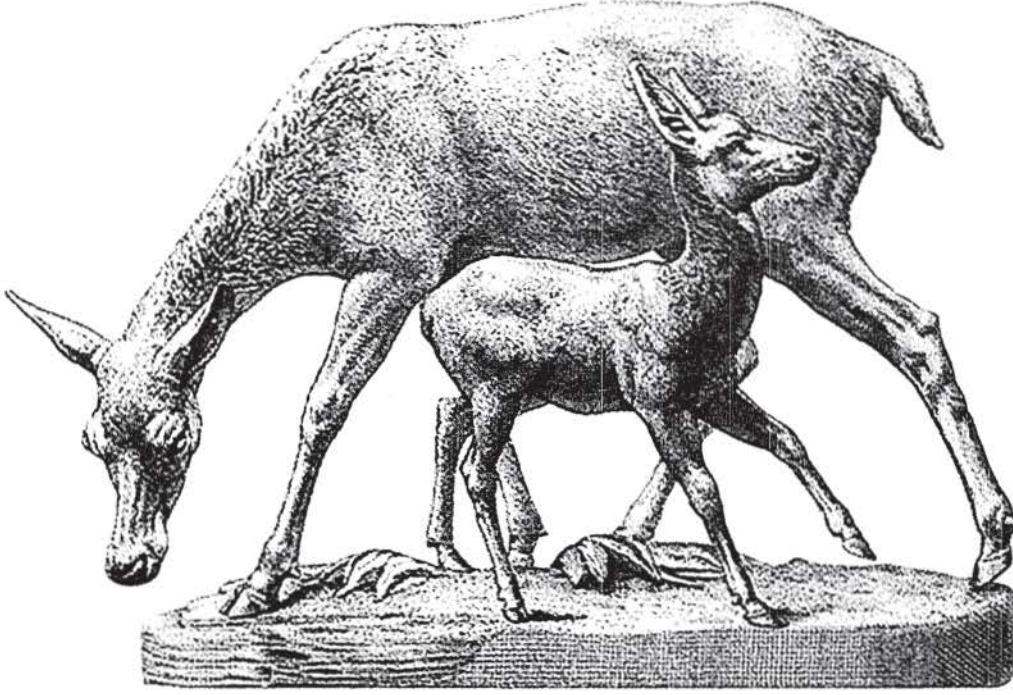
Su İçen Dişi Geyik ve Yavrusu (Biche buvant et faon)

1864 yılın Thiébaud'ta üretilen bu bir çift geyik Pierre Louis Rouillard ile çalışma arkadaşı Heizler'in katılımının az olduğu bir çalışmadır.

Son olarak Yıldız Sarayı, Yıldız

Şale bahçesindeki, bugün temel kalıntıları var olan, büyük seranın önünde fotoğrafı çekilen "Su İçen Dişi Geyik ve Yavrusu" (Resim 11) bugün Emirgan Korusu'nda Sarı Köşk'ün bahçesinde yer almaktadır.

11

12

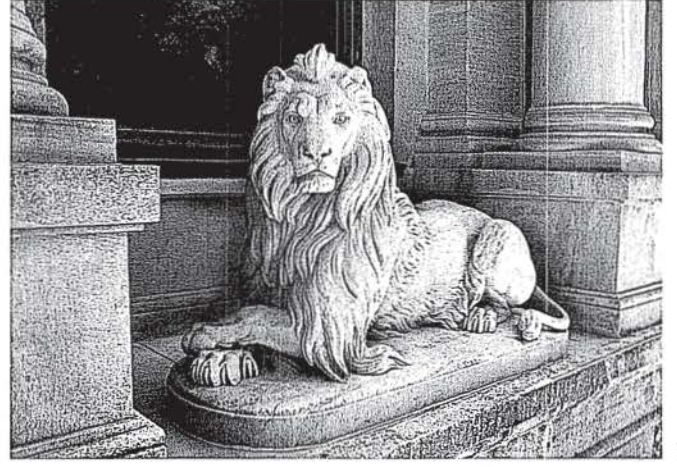
**Bir Kaktüsün Üstünden Zıplayan Aslan
(Lion bondissant au dessus d'un cactus)**

1864 Thiébaud üretimi olan bu heykel Pierre Louis Rouillard'ın imzasını taşımaktadır. Bugün Şehzadebaşı Caddesi'nde bulunan Büyükşehir Belediyesi yanındaki parkta bulunmaktadır (Resim 12).

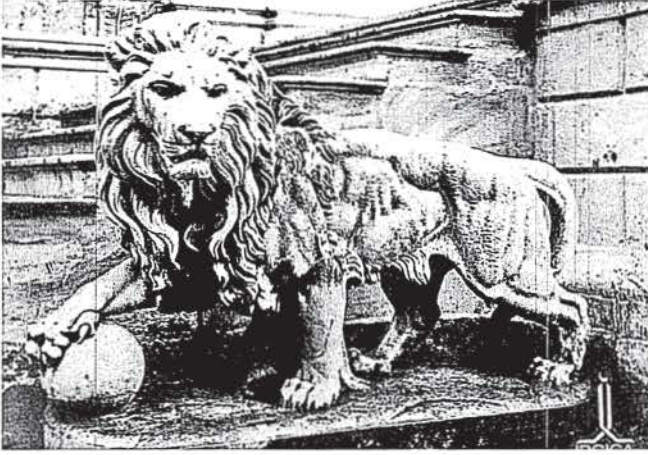

13

14

15

16

Yavrularını Toplayan Dişi Aslan (Lionne rassemble ses lionceaux)

1864 Thiébaud üretimi olan bu heykel Pierre Louis Rouillard'ın imzasını taşımaktadır. Thiébaud dökümhanesinde üretilmiştir. Beylerbeyi Sarayı, Mermer Köşk'ün önünde yer alan eser, iki yavrusunu birden karşı karşıya kaldıkları tehlike karşısında koruma içgüdüleriyle harekete geçmiş bir dişi aslan heykelidir (Resim 13).

Mermer Hayvan Heykelleri: Dinlenen Aslan, Kafası Solda (Lion couché, tête à gauche) ve Dinlenen Aslan, Kafası Sağda (Lion couché, tête à droite)

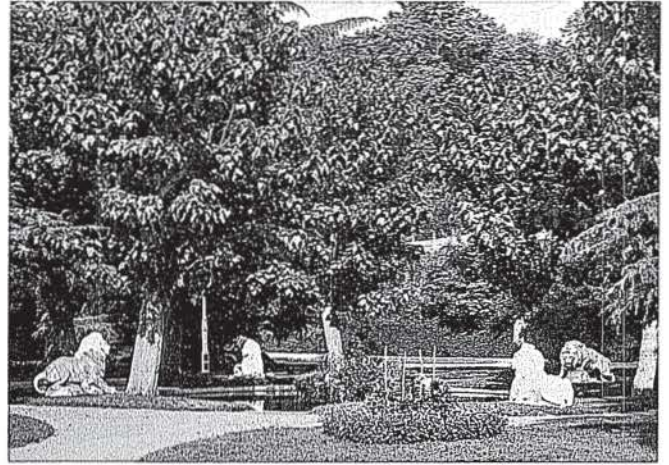
Bugün Beylerbeyi Sarayı'nın Selamlık girişinin her iki yanında yer alan bu mermer heykeller Pierre Louis Rouillard'ın imzasını taşımaktadır (Resim 14). Bir çift olarak sipariş edilmişlerdir. Sakin görümlü, dinlenme pozisyonundaki bu aslan heykellerinin kafaları ile patilerinin duruş yönlerinin birbirine zıt oluşu, simetrik tasarlandıklarını düşündürmektedir.

Top Tutan Aslan (Lion à la boule)

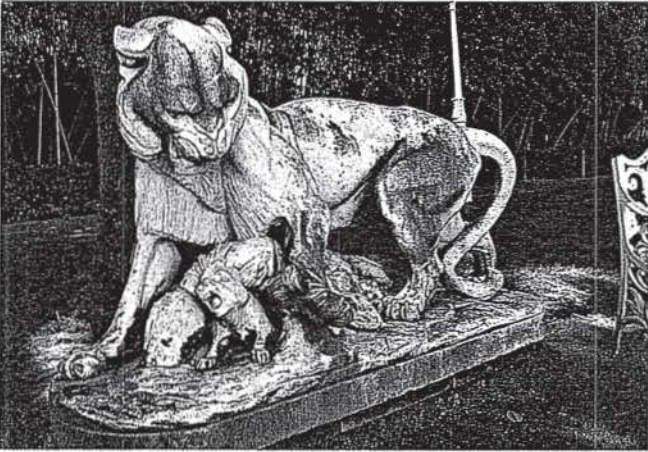
Bir çift olarak sipariş edilen heykellerden birinde Debut diğerinde ise Coinchon önemli ölçüde katkılarıyla Rouillard'a eşlik etmişlerdir. Eski fotoğraflarda bu heykel Beykoz Kasrı'nın bahçesinde görülmektedir (Resim 15). Bu heykelin bir kopyası ise bugün Beylerbeyi Sarayı Harem bölümü girişindedir.

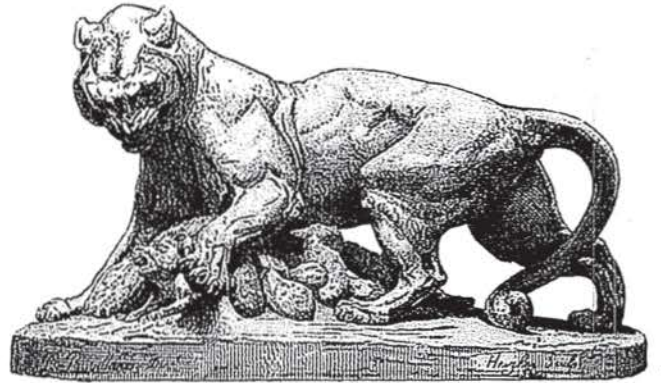
17

18

19

19-1

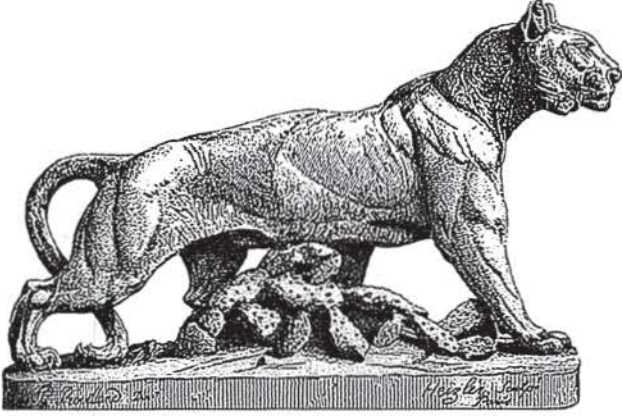
Pınarda Pusu Kurmuş Aslanlar (Lions guettant à la source) (Resim 16)

Kayalıkta Pusu Kurmuş Aslanlar (Lions guettant au rocher) (Resim 17)

Pierre Louis Rouillard'ın ve Leboeuf'un orta düzeydeki katılımcı olarak imzalarını taşıyan pınarda ve kayalıkta pusu kurmuş aslan heykelleri bugün Beylerbeyi Sarayı I. setinde yer alan yuvarlak formlu havuzun yakınında yer almaktadırlar. Sebah&Joallier tarafından 1900'lerde çekilen fotoğrafta¹⁴, "Pınarda Pusu Kurmuş Aslan" heykeli ve "Kayalıkta Pusu Kurmuş Aslan" heykeli ile "Dinlenen Aslan" heykellerinin Beylerbeyi Sarayı'nın I. set bahçesindeki havuzun çevresinde konumlandıkları anlaşılmaktadır (Resim 18).

Oklu Kirpi Tarafından Yaralanmış Dişi Kaplan (Tigresse blessée par un porc-épic)

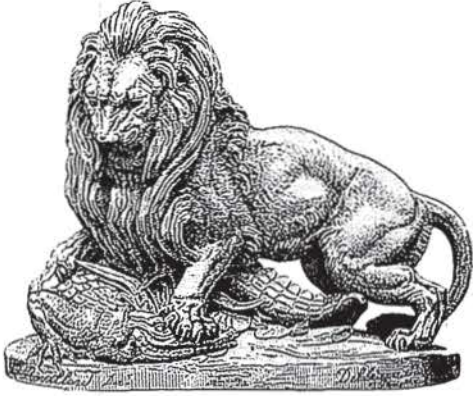
Beylerbeyi Sarayı, Selamlık bahçesi, havuz kenarında bulunan bu heykel, Pierre Louis Rouillard ve çalışma arkadaşı Heizler'in orta düzeydeki katılımı ile gerçekleştirilmiştir. Dişi kaplanın oklu kirpiyi avlarken, bu hayvanın okları yüzünden yaralanmış olması ve her iki hayvanın acı çeken ifadeleri esere oldukça gerçekçi yansıtılmıştır (Resim 19).

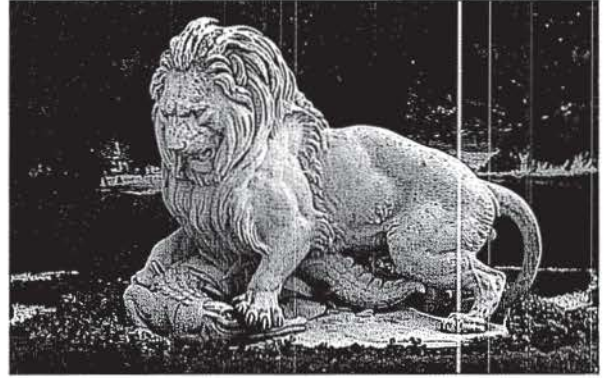
20-1

20-2

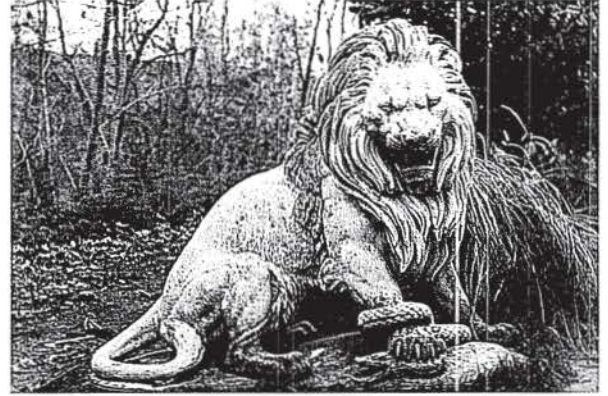
21-1

21-2

22-1

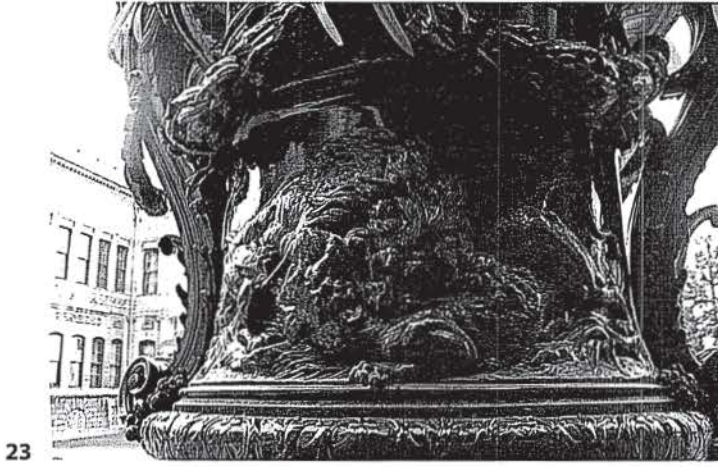
22-2

Yürüyen Kaplan Kral (Tigre Royal Marchant)

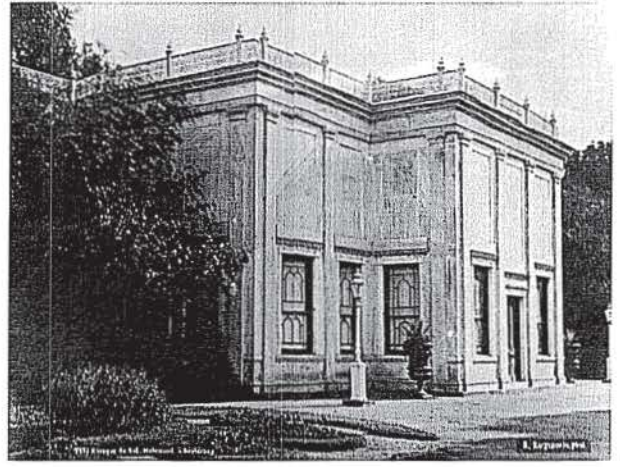
Beylerbeyi Sarayı, Selamlık bahçesinde, Deniz Köşkü'nün önünde bulunan bu kaplan heykeli Pierre Louis Rouillard ve orta düzeydeki katılımıyla Heizler'in imzasını taşımaktadır. Hayvan güçlü ve asil görünümüyle adeta kendinden emin bir biçimde ilerlemektedir (Resim 20).

Timsah Üstündeki Aslan (Lion au Gavial)

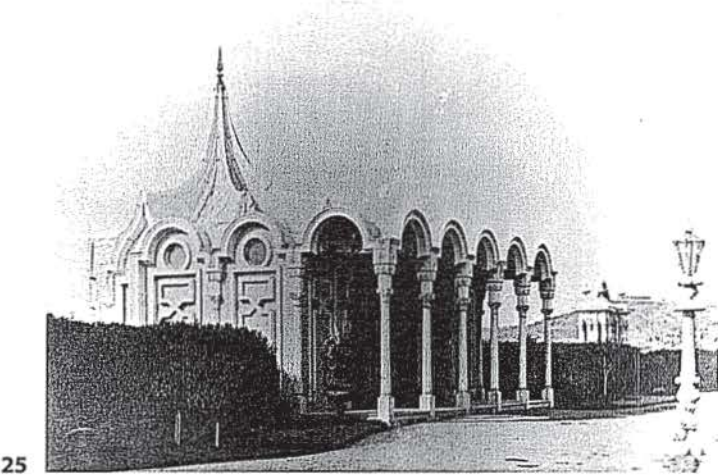
Beylerbeyi Sarayı için sipariş edilen, bugün Dolmabahçe Sarayı Hasbahçesi'nde Saltanat Deniz Kapısı yanındaki dairesel çiçek parterinin içinde, bulunan bu mermer heykel Pierre Louis Rouillard ve çalışma arkadaşı Delabrierre'nin orta düzeydeki katkıları ile gerçekleştirilmiştir (Resim 21).

23

24

25

26

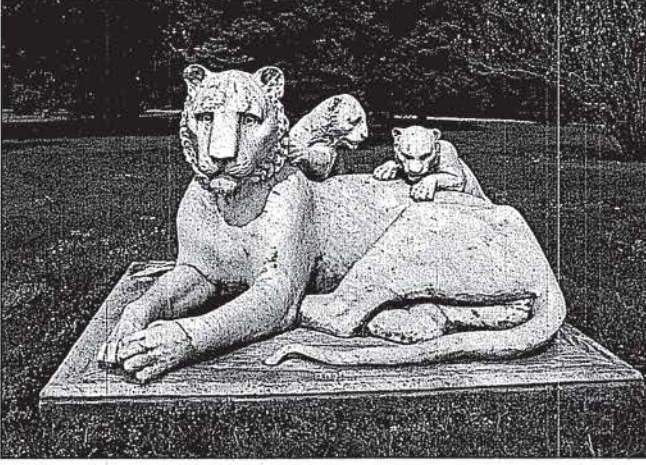
Yılan Üstündeki Aslan (Lion au Serpent)

Pierre Louis Rouillard ve orta düzeydeki katılımı ile Delabrierre'nin imzasını taşımaktadır. En son Beykoz Kasrı bahçesinde yer alan bu heykelin, bugün nerede olduğu bilinmemektedir (Resim 22).

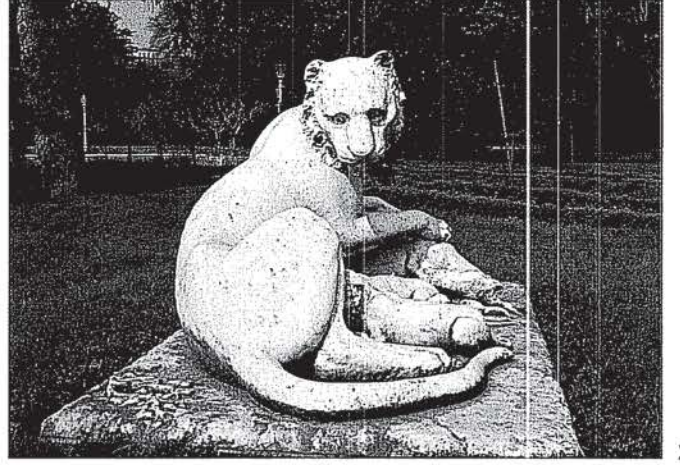
Bronz Vazolar

Beylerbeyi Sarayı için sipariş edilenler arasında bronz vazoların her bir yüzeyinde hayvanların birlikte ve dövüş sahnelerinin canlandırıldığı rölyefler bulunmaktadır. Toplam 8 farklı tipte olan bu rölyefler ikili kombinasyonlar halinde bronz vazolar da kullanılmışlardır (Resim 23). 1865'te Thiébaud dökümhanesinde üretilen bronz vazolarda, heykellerde olduğu gibi Pierre Louis Rouillard, çalışma arkadaşları olan Isidore Bonheur'un ve Heizler'in bu eserlere imzalarını atmalarına izin vermiştir.

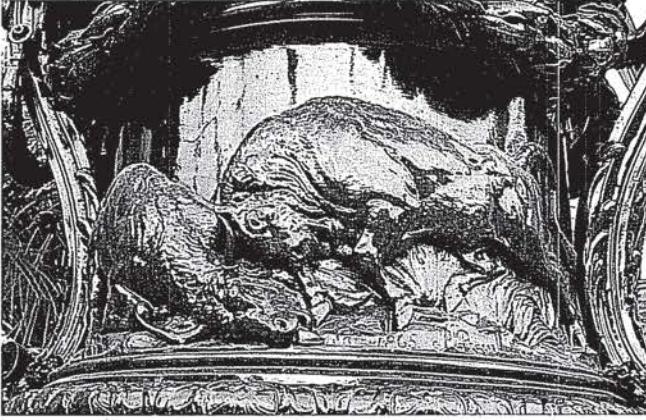
Basile Kargopoulo tarafından çekilen fotoğraflardan Beylerbeyi Sarayı Mermer Köşk ile Deniz Köşk'ü önünde kullanıldığını öğrenebildiğimiz (Resim 24 ve Resim 25), bronz vazoların bir dönem Yıldız Sarayı, Şale bölümü bahçelerinde kullanıldığını görebilmekteyiz (Resim 26). Bugün Dolmabahçe Sarayı'nda bulunan bronz vazoların 4'ü Muayede Salonu girişinde, 2'si Medhal Salon girişinde ve diğer 2'si ise Saltanat Kapı girişinde yer almaktadır.

27-1

27-2

ek-1

28

Dolmabahçe Sarayı'nın Selamlık bahçesinde yer alan iki adet dişi aslan heykeli (Resim 27), Sultan Abdülaziz döneminde Çırağan Sarayı bahçesi için yaptırılmıştır. 19 Ocak 1910 tarihinde yanan sarayın yakınında yer alan Jandarma müfrezesi tarafından koruma altına alınan bu heykeller 17 Temmuz 1911'de alınan bir karar ile Dolmabahçe Sarayı'na gönderilmiştir.¹⁵

Sultan Abdülaziz'in hayvanlara karşı olan ilgisi ve özellikle kaplan ve aslan sevgisi, padişahın Çırağan ve Beylerbeyi Sarayı bahçelerine aslanhane inşa ettirmesine kadar yol açmıştır. Beylerbeyi Sarayı bahçeleri ile ilgili tarihi belge ve planlardan da anlaşılacağı üzere Geyiklik ve Aslanhane gibi bölümlerinin var olduğu bilinmektedir. Bugün Beylerbeyi Sarayı'nın üst setinde yer alan Ahır Köşkü'nün yaptırıldığını düşünecek olursak bu ilginin boyutları biraz daha anlaşılır olmaktadır. Kim bilir belki de bu heykeller Beylerbeyi Sarayı'nın bu bölümlerinde kullanılmışlardı. Ancak heykellerin sürekli yer değiştirmiş olması ve eldeki verilerimizin kısıtlı olması bizi bu bilgilerden şimdilik yoksun bırakmıştır.

Sultan Abdülaziz döneminde yaptırılan Beylerbeyi Sarayı'nın bahçeleri için Paris'ten sipariş bronz ve mermer heykeller ile bronz vazolara (Ek 1) ait parçalar daha sonraki dönemlerde pek çok defa yer değiştirilmişlerdir.

II. Abdülhamid döneminde (1876–1909), bronz vazolar ve heykellerin Yıldız Şale'nin bahçesinde kullanıldığı bu döneme ait birçok fotoğraftan anlaşılabilir. (Resim 28). Bu fotoğraflarda “Dövüşen Boğa”, “Şaha Kalkmış Özgürlük Atı”, “Su İçen Dişi Geyik ve Yavrusu” heykelleri seçilebilmektedir. Fotoğraf dikkatle incelendi-

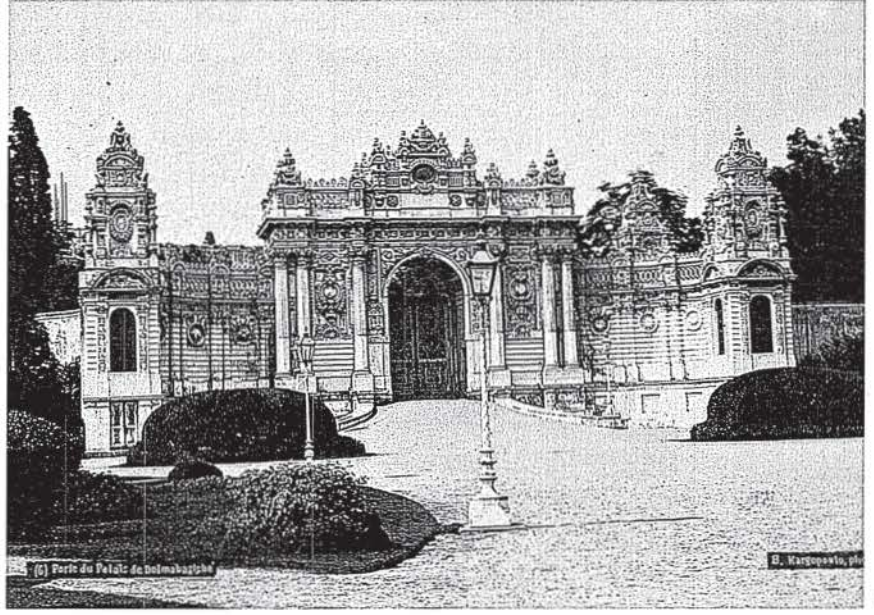
ğinde, kafasını sola doğru çevirmiş, gördüğü bir şey karşısında korkmuş gibi görünen bir geyik heykeli dikkati çekmektedir. Bugün Yıldız Korusu'nun Ortaköy girişinin yakınında tek bacağı kopmuş bir halde bulunan bu heykelin tanımı "Hamle"ye uymaktadır. Fotoğrafta sadece bir kısmını görebildiğimiz, bu heykeller ve vazolar daha sonra birbirlerinden tamamen ayrılarak farklı mekânlara taşınmışlardır. Aynı dönemde Beylerbeyi Sarayı'nın ana yapısının bulunduğu düzlemde "Oklu Kirpi Tarafından Yaralanmış Dişi Kaplan" heykeli ile sarayın I. set bahçesinde yer alan "Kayalıkta ve Pınarda Pusu Kurmuş Aslan" heykelleri, "Dinlenen Aslan" heykellerinin yer almaya devam ettiği Sebah&Joallier tarafından çekilen fotoğraflardan anlaşılmaktadır.

Sultan Reşad döneminde imparatorluğun yönetim merkezi olarak Dolmabahçe Sarayı'nın yeniden kullanılmaya başlanması ile sarayın yapılarında ve bahçelerinde de yenileme çalışmaları başlamıştır. Bu dönemde bahçelerin bitkisel ve yapısal elemanlarında önemli değişimler gerçekleştirildiği bilinmektedir.

Bunlardan biri de Dolmabahçe Sarayı'nın Muayede Salonu ve Medhal Salon girişleri ile Saltanat Kapı'nın her iki yanında yer alan fenerlerin yerlerine bronz vazoların yerleştirilmesidir (Resim 29).

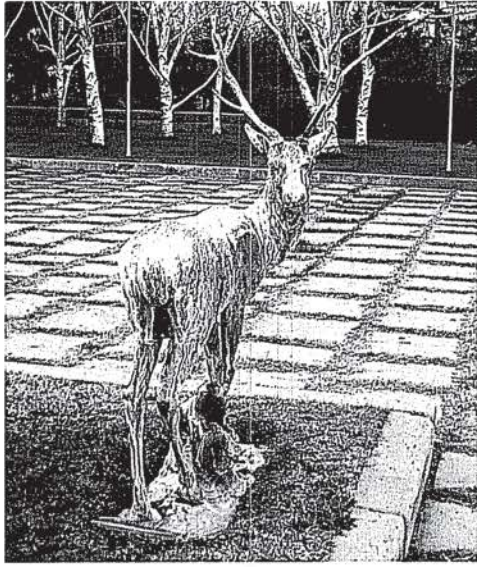
"Su İçen Dişi Geyik ve Yavrusu" heykeli, "Bir Kaktüsün Üzerinden Zıplayan Aslan" heykeli, "Dövüşen Boğa" heykelinin hangi tarihlerde saray bahçelerinin dışına çıktığı; "Şaha Kalkmış Özgürlük Atı" heykelinin ise Gazi Ahmed Muhtar Paşa'nın köşküne nasıl gittiği bugün bilinmemektedir. Bu heykellerin dışında Beykoz Kasrı bahçesinde çekilmiş fotoğraflarını gördüğümüz mermerden yapılmış bir adet "Top Tutan Aslan" heykeli ile iki adet "Yılan Üstündeki Aslan" heykelleri de artık saray ve köşklerimizde dışındadır.

T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Cumhuriyet Arşivi Katalogları'ndaki bir belgede Büyük Millet Meclisi'nin bahçesine iki geyik ve bir aslan heykelinin Dolmabahçe Sarayı'ndan getirildiği ifade edilmektedir. Bunlardan iki adet bronz geyik heykeli

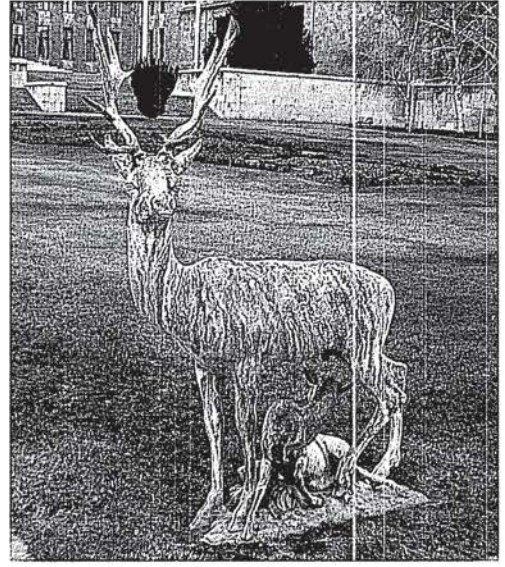

(Resim 30), üslup olarak Pierre Louis Rouillard'ın diğer geyik heykelleri ile büyük benzerlik göstermektedir. TBMM binasının ön bahçesinde bulunan bu heykellerin üzerinde sanatçısının ismine rastlanılmamıştır.¹⁶

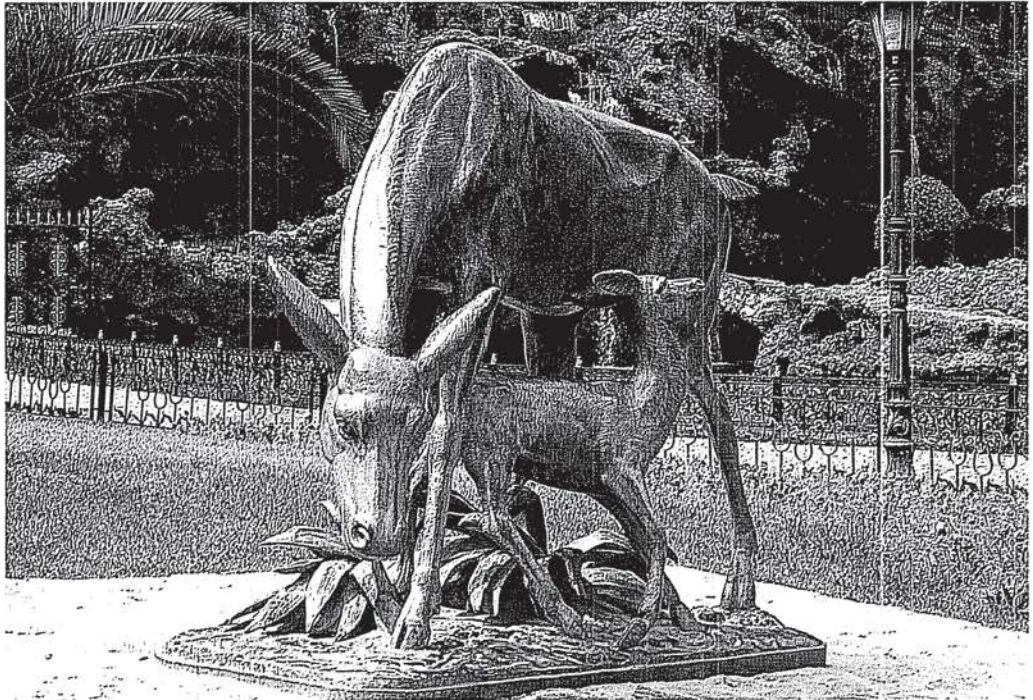
Pierre Louis Rouillard ve çalışma arkadaşlarının Thiébaud dökümhanesinde üretilen bronz hayvan heykel ve farklı hayvanların dövüş ve av sahnelerini canlandıran vazoları ile mermerden üretilmiş hayvan heykelleri, döneminin son derece değerli eserleridir. Bronz vazoların tamamı bugün Dolmabahçe Sarayı'nda bulunmakla beraber, bronz ve mermer heykellerin bir kısmı saray bahçelerimizde bulunmamaktadırlar. Sultan Abdülaziz'den sonra pek çok kez yer değiştiren bu heykeller ve bronz vazolar Beylerbeyi Sarayı bahçelerinin estetik kurgulanmasına katkıda bulunmuştur.

30-1

30-2

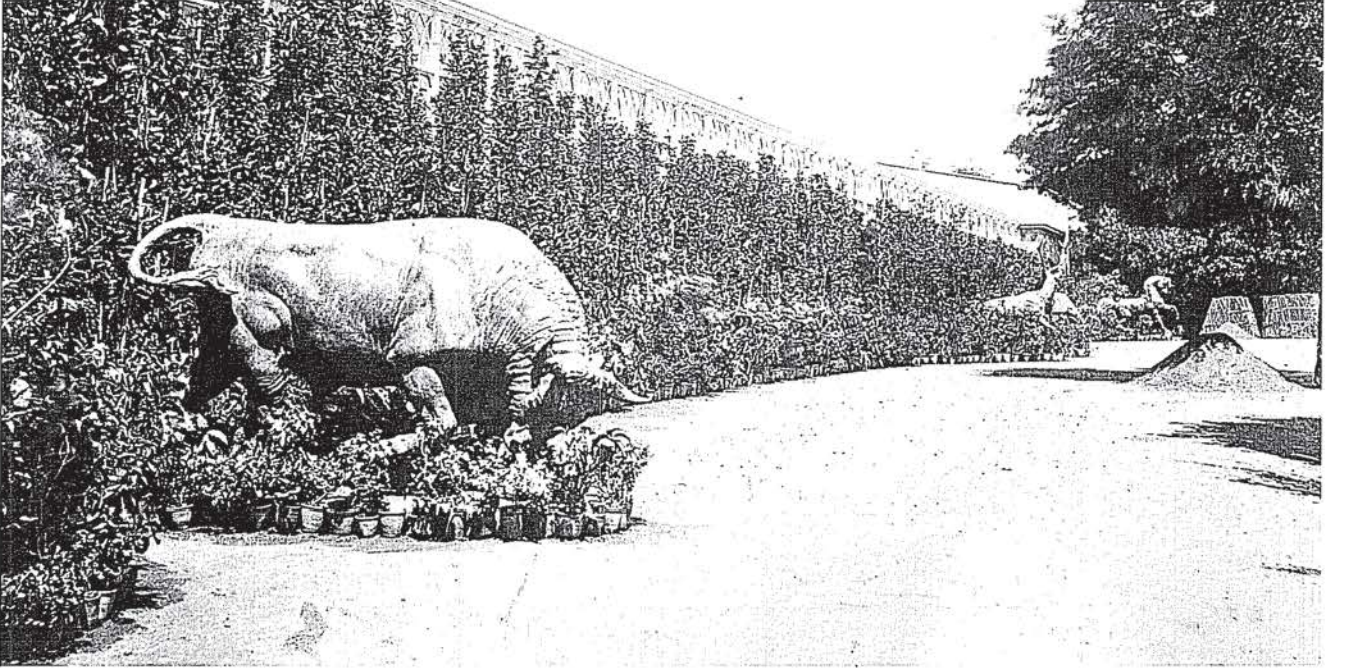

31

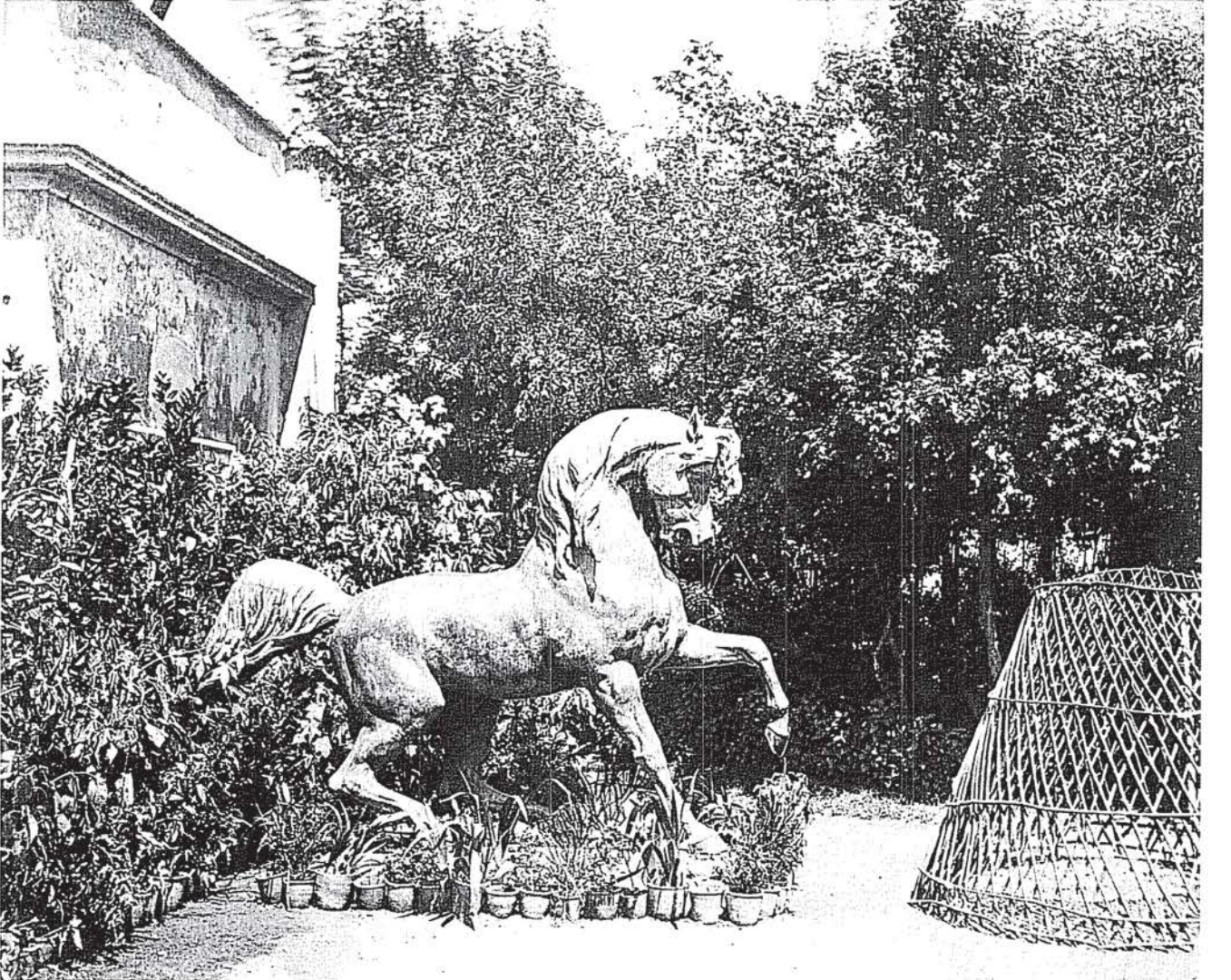
31 Emirgan Koru'sunda
"Su İçen Dişi Geyik ve
Yavrusu" heykeli.

32 Yıldız Şale büyük serası
önünde "Dövüşen Boğa"
heykeli.

33 Yıldız Şale büyük serası
önünde "Şaha Kalkmış Öz-
gürlük Atı" heykeli (Bugün
Sabancı Köşkü bahçesinde
bulunmaktadır.)

32

33

Heykellerin Toplu Listesi:

Ünvanlar	Tarih	Materyal Tekniği	
Bronz Olanlar			
Cheval piaffant en liberté (1/2) (Şaha kalkmış özgürlük atı 1/2)	1864	R-b;Brz	
Cheval piaffant en liberté (2/2) (Şaha kalkmış özgürlük atı 2/2)	1864	R-b;Brz	
Taureau combattant (Dövüşen boğa)	1864	R-b;Brz	
Taureau beuglant (Böğüren boğa)	1864	R-b;Brz	
Élan (Hamle)	1864	R-b;Brz	
Cerf écoutant (Dinleyen geyik)	1864	R-b;Brz	
Cerf en fuite (Kaçan geyik)	1864	R-b;Brz	
Cerf aux abois Hallali (Umutsuz durumda geyik-avda)	1864	R-b;Brz	

	Çalışma Arkadaşı	Katılım Ortaklığı	Yapıldığı Dökümhane
	Daumas (yaşça) daha büyük	Tres importente (Çok Önemli)	Thiebaut Freres
	Daumas (yaşça) daha büyük	Tres importente (Çok Önemli)	Thiebaut Freres
	Isidore Bonheur	Tres importente (Çok Önemli)	Thiebaut Freres
	Isidore Bonheur	Tres importente (Çok Önemli)	Thiebaut Freres
			Thiebaut Freres
	Heizler	Moyenne (orta)	Thiebaut Freres
	Delabriere	Moyenne (orta)	Thiebaut Freres
			Thiebaut Freres

Ünvanlar	Tarih	Materyal Tekniği	
Biche allaitant son faon (Yavrusunu emziren dişi geyik)	1864	R-b;Brz	
Biche buvant et faon (Su için dişi geyik ve yavrusu)	1864	R-b;Brz	
Lion bondissant au dessus d'un cactus (Bir kaktüsün üstünde zıplayan aslan)	1864	R-b;Brz	
Lionne rassemblant ses lionceaux (Yavrularını toplayan dişi aslan)	1864	R-b;Brz	
Mermer Olanlar			
Lion couché, tête à droite (Kafası solda dinlenen aslan)	1864	R-b;Mrbr	
Lion couché, tête à droite (Kafası sağda dinlenen aslan)		R-b;Mrbr	
Lion à la boule (1/2) (Elinde top tutan aslan 1/2)	1864	R-b;Mrbr	
Lion a la boule (2/2) (Elinde top tutan aslan 2/2)	1864	R-b;Mrbr	
Lions guettant a la source (Pınarda pusu kurmuş aslanlar)	1864	R-b;Mrbr	
Lions guettant au rocher (Kayalıkta pusu kurmuş aslanlar)	1864	R-b;Mrbr	
Tigresse blessée par un porc-épic (Oklu kirpi yüzünden yaralanmış dişi kaplan)	1864	R-b;Mrbr	
Tigre royal marchant (Yürüyen kaplan kral)	1864	R-b;Mrbr	
Lion au Gavial (Timsah üstünde aslan)	1864	R-b;Mrbr	
Lion au serpent (Yılan üstünde aslan)	1864	R-b;Mrbr	

	Çalışma Arkadaşı	Katılım Ortaklığı	Yapıldığı Dökümhane
	Heizler	Faible (zayıf)	Thiebaut Freres
	Heizler	Faible (zayıf)	Thiebaut Freres
			Thiebaut Freres
			Thiebaut Freres
	Coinchon	Importante (Önemli)	
	Debut	Importante (Önemli)	
	Leboeuf	Moyenne (orta)	
	Leboeuf	Moyenne (orta)	
	Heizler	Moyenne (orta)	
	Heizler	Moyenne (orta)	
	Delabrierre	Moyenne (orta)	
	Delabrierre	Moyenne (orta)	

Ünvanlar	Tarih	Materyal Tekniği	
Vazolar			
Combat de taureaux bulgares (Bulgar boğalarının dövüşü)	1865	H-r; Brz	
Combat D'un lion et tigre de Guzerate (Bir kaplan ve bir aslanın dövüşü)	1865	H-r; Brz	
Chevaux et serpents (Atlar ve Yılanlar)	1865	H-r; Brz	
Cerf bramant et biches	1865	H-r; Brz	
Cerf et biches fuyants	1865	H-r; Brz	
Combat d'un elephant et d'un rihinoceros (Bir tilki ile gergedanın dövüşü)	1865	H-r; Brz	
Lionne chassant au point d'eau et gazelles	1865	H-r; Brz	
Lion guettant et sa famille (Pusu kurmuş aslan ve ailesi)	1865	H-r; Brz	
R-b= Ronde bosse (Yüksek Kabartma)	B-r=Bas-relief(Alçak Rölyef)		
	H-r= Haut relief (Yüksek Rölyef)		

Dipnotlar

- 1 *Vivre Au Vesinet Magazine*, No 94, Decembre 1991, [Http://Miroir.Mrugala.Net/Arisitum/Promo/Rouilar.Htm](http://Miroir.Mrugala.Net/Arisitum/Promo/Rouilar.Htm)
- 2 *Aynı yer.*
- 3 [Http://Mapage.Noos.Fr/Shv2/Cerf.Html](http://Mapage.Noos.Fr/Shv2/Cerf.Html).
- 4 Bernard-Yves Cochain, *Pierre Louis Rouillard (1820-1881) Sculpteur Animalier, Professeur De Sculpture Et D'anatomie*, Dea De L'ecole Du Louvre, Paris 1997.
- 5 Mine Akverdi, "Tarihi Köşk Vali'nin İmzasını Bekliyor", *Akşam Gazetesi*, 14 Nisan 2008. Erişim: Arxiv. Aksam.com.tr/Haberprn.Asp?A=114919,104 & Tarih=13.04.2008.
- 6 Fulya Bodur, *Sabancı Heykel ve Porselen Koleksiyonu*, Akbank Yayınları, İstanbul 1986, s. 11.
- 7 Ömer Faruk Şerifoğlu, "İstanbul'da Başiboş Bir Boğa", *İstanbullu*, Sayı: 5, Şubat 1999, s. 52-53.
- 8 Bernard-Yves Cochain, *Aynı yer.*
- 9 *Revue Artistique Et Littéraire* (1864) Tome VII, 15 Septembre 1864, s. 130-134.

	Çalışma Arkadaşı	Katılım Ortaklığı	Yapıldığı Dökümhane
	Mbr=Marbre(Mermer)		

10 Val D'osne Dökümleri (Haute Marne) Dekoratif nesnelere ya da döküm şehir mobilyaları üretimleriyle ünlüdür. 19.yüzyıl Avrupa'sında şehirlerin gelişmesi çeşmeler, heykeller, parklarda banklar, meşaleler ve sokak lambaları, saatler, parmaklıklar gibi yeni konforlu elemanların seçilmesini gerektirmiştir. Val D'osne'un servetinin de buradan geldiği ifade edilmektedir.

11 *Vivre Au Vesinet Magazine*, No: 94.

12 Bernard-Yves Cochain, *Aynı yer*.

13 *Aynı yer*.

14 10 Kanun-i Sani 1326 (28 Ocak 1911), *Şehbal*, No: 33; S. 166.

15 Selman Can, *Belgelerle Çırağan Sarayı*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1997.

16 "...Bmm Bahçelerine Konulmak Amacıyla Dolmabahçe Sarayı'ndan Getirilecek İki Geyik ve Bir Aslan Heykelinin Değerinin Bmm Bütçesinden Mahsubunun Yapılması..." TC Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi; Tarih 20/09/1927, Sayı 5631, Dosya 132-134, Fon Kodu 30..18.1.1 Yer No: 25.52.20.

* Bazı görseller IRCICA fotoğraf arşivinden sağlanmıştır.